

תגובה לפרופ' יואב גלבר

ב-14 לינואר 2001, פרסם פרופ' יואב גלבר את טענותיו על עבודת המ.א. של תדי כ"ץ ועל החוג להיסטוריה של המזרח התיכון שבמסגרתו היא נכתבה, טענות הנשמעות זמן רב במסדרונות האוניברסיטה.

ברצוני להתייחס ל"עניינים [ה]מתודיים הנוגעים לעבודה זו [של כ"ץ], שהם בגדר שערורייה בכל אמת-מידה של מחקר, הנחיה ושיפוט בלי קשר לתוכנה של העבודה" (ההדגשה שלי), כדברי גלבר, אחד לאחד.

1. על השאלה מי רשאי להנחות עבודות על "מלחמת 1948" ניתנה כבר תשובה בשם החוג אבל בעצם העמדת עבודתו של כ"ץ רק בטריטוריה זו, כפי שהיא מוגדרת ע"י פרופ' גלבר, יש התעלמות מכוונת מאופיה כמחקר במיקרו-היסטוריה חברתית פלסטינית המבוסס על מקורות כתובים ועל תיעוד בעל-פה. מעבר לזה אני טוען שלא העבודה עצמה, כפי שנכתבה בזמנה ע"י כ"ץ, היא שעומדת במבחן הביקורת אלא עבודה אחרת, שנוצרה מחדש כתוצאה מהסערה הציבורית סביבה. אפילו הקורא האינטליגנטי יתקשה כיום לקרוא את טקסט העבודה במנותק מהדיון הציבורי הנמשך ולהבחין בין מה שנאמר בה, מצד אחד, ובין מה שמיוחס לה, פרי הדימיון והדעות הקדומות, מצד שני.

2. על הטענה שתדי כ"ץ לא עושה בעבודתו שימוש נכון בתיעוד בעל-פה, צריך לשאול כיצד פרופ' גלבר מצליח לשחזר את התהליך שבו הפך כ"ץ את "העדויות למסמך שניתן להסתמך עליו ולהפנות אליו"? האם על סמך בדיקה מדוקדקת של התהליך עצמו, שראשיתו בעמל רב של עשרות שעות הקלטה ורישומים של מאות דפים? אגב, יש לציין שב"מלחמת התמלילים" שנפתחה מעל במת "סגל פלוס" ובעיתונות נדחק נושא הרישומים של כ"ץ לשוליים.

גלבר מסיק עוד שעבודתו של כ"ץ "נשענת על רכילות ולא תיעוד בעל-פה". אינני נכנס לדיון בהבדלים בין תיעוד בע"פ שנעשה סמוך לאירוע לבין תיעוד בע"פ ממרחק של זמן, ביתרונות ובחסרונות של כל שיטה. מכל מקום, נראה לי שפרופ' גלבר עצמו אינו מודע לגבול בין רכילות לבין תיעוד בע"פ כשמדובר בעבודותיו הוא. ניקח לדוגמא שניים ממאמריו:

vol.28, April 1992, pp.352-

ibid, vol.31, No.2, April 1995, pp.229-252 .

פרופ' גלבר טוען, אמנם, שאינו מתיימר להיות מומחה לתולדות הדרוזים (ר' תשובתו השניה לראש החוג להיסטוריה של המזה"ת) וכי חקר את יחסי היהודים והדרוזים **מנקודת המבט היהודית**... (ההדגשה שלי), אף כי במאמרים עצמם אין הוא מציין זאת (!) (זאת בניגוד ליומרה המיוחסת לי להיות מומחה בתולדות מלחמת 1948). איש אינו מצפה מפרופ' גלבר להיות מומחה לתולדות הדרוזים וכולנו מכירים במומחיותו בתולדות מלחמת 1948. לדעתי, סוג הטעויות בהן נכשל פרופ' גלבר במאמריו על הדרוזים, כפי שאראה להלן, אינו נובע מחוסר בקיאות בנושא אלא מהתרחקות מכללי הכתיבה ההיסטורית. יותר מזה, נראה שעצם תפישתו את מלחמת 1948 משפיעה על עבודתו אפילו בתחום מומחיותו. לדעתי, מלחמת 1948 איננה **מלחמת היהודים ביהודים**. היא חלק מסכסוך בין שתי קבוצות, שהאחת מהן דוברת ערבית. בעיה קשה במחקריו של פרופ' גלבר היא שקבוצות לא יהודיות אינן נכללות בתוך "המושג הכורך" של מלחמת 1948. ובכן, על הפרק עומדת לא מומחיות בשאלה היסטורית ספציפית כמו יחסי יהודים-דרוזים, פרשת טנטורה או מלחמת 1948 בכלל אלא מומחיות בכתיבה היסטורית.

"הדוקומנטים" שעליהם מבסס פרופ' גלבר את מסקנותיו, בשני מאמריו על הדרוזים, הם בגדר מידע שלמעשה נמסר **בעל-פה** על ידי מודיעים משתפי פעולה למחברי הדוח"ות בש"י או ביחידות אחרות של הכוח הצבאי היהודי. חלק מהחומר שנמסר **בעל-פה** הוא אכן עדות ראייה ושמיעה ממקור ראשון אך רובו מבוסס על **שמועות**. לו טרח פרופ' גלבר להפעיל שיטות של ביקורת הטכסט על מקורותיו היה מבחין מיד באי דיוקים. האם, למשל, בדק את הנגישות של מוסרי המידע ל"אירועים" כפי שהוא עצמו מציע? האם הבחין בין "עדות עשייה, עדות ראייה, עדות שמיעה ועדות שמועה", שהן לפי הגדרתו "ארבע המהויות... המופיעות בדרך כלל בכל עדות"? אגב, נראה לי שמודל זה נוצר לצורך הביקורת על עבודתו של כ"ץ ואינו תואם את הניסיון שנצבר במסגרת ההיסטוריה האוראלית. מתוך השוואה בין הטיפול של כ"ץ בעדויות והטיפול של פרופ' גלבר בדוקומנטים, עולה שלא תדי כ"ץ "יחס משקל רב הרבה יותר [לעדויות שמועה] משייחס לעדויות עשייה וראייה". דווקא פרופ' גלבר נכשל באי הבחנה בין סוגי העדויות מתוך הנחה מוטעית שכל דוקומנט הוא "עדות" בדוקה שאין ההיסטוריון חייב להרהר עליה.

בגלל הבילבול בין עדי עשייה, ראייה, שמיעה ושמועה, הוא מסיק מסקנות באופן שאיננו מוצאים בעבודתו של כ"ץ. ושוב, יקראו המתעניינים וישפטו. אגב, שני המחקרים הנזכרים של פרופ' גלבר מבוססים כמעט אך ורק על הארכיונים הישראליים ובעיקר על דו"חות האירגונים היהודיים ו"שירותי המודיעין" לפני 1948 ובמהלך שנה זו. פרופ' גלבר לא רק מתעלם מחומר ערבי או אנגלי הקשור לנושאי המאמרים אלא גם כמעט לגמרי מחומר אוראלי -- "רכילות", לדבריו (אם לא נאסף ותומלל לפי "המודל" שהוא מציע).

3. בהערה מוסגרת, קובע פרופ' גלבר שיש בעבודה של כ"ץ "מעט מאד מקורות אחרים". דעתי שונה. נראה לי שכ"ץ סקר את מרבית החומר הכתוב, הארכיוני והאחר, הקשור לעבודתו. הייתי שמח לקבל מהיסטוריון מוסמך של מלחמת 1948 רשימה של חומר רלוונטי נוסף כדי לבדוק אם כן "מעט מאד". יפנו המתעניינים לעבודה ויבדקו את היקף המקורות ואת דרך הטיפול הביקורתית של כ"ץ בחומר.

4. בעניין הטענות על "החריגות הבולטות מכלליים אלמנטריים של ציטוט ונאמנות למקור" אני מתכוון לבדוק זאת אצל פרופ' גלבר עצמו. באשר ל"התייחסות שרירותית ולא ביקורתית" של כ"ץ, הן לחומר אוראלי והן ל"תיעוד הכתוב", יתרשמו הקוראים בעצמם מביקורת המסמכים והעדויות. החלק הראשון של הפרק על טנטורה (עמ' 88–119) מוקדש לביקורת המסמכים ולכל אורך הפרק נעשות השוואות בין העדויות בעל פה והדוקומנטים הנוגעים לעניין (ראו דוגמאות עמ', 123, 124, 125, 127, 128, 129, 131, 134, 135, 136, 137, 139, 141, 144, 145, 148, 149, 154, 156, 157, 158, 168).

פרופ' גלבר טוען עוד ש"השערות הופכות אצלו [אצל כ"ץ] לעובדות, ואת מה שהתיעוד אינו מסביר הוא משלים מהגיגי לבו". להוכחת טענתו הוא מצטט מכ"ץ: "[מבין אנשי טנטורה... נפלון] לא פחות מ-200 עד 250 גברים בנסיבות בהן היו אנשי הכפר נטולי נשק ונטולי מגן לחלוטין..." (עמ' 88) תוך השמטת ההתחלה המעמידה את הקביעה הזו באור שונה לגמרי: "התמונה הכללית, העולה מתוך יותר מ-20 עדויות שונות של פליטי טנטורה.... וכן מתוך כמה וכמה עדויות של יהודים [!]" (שם) (ההדגשה שלי).

לי נראה שדווקא פרופ' גלבר, במאמריו הנזכרים, הופך "השערות לעובדות ומשלים מהגיגי לבו". כותרת המאמר הראשון, "...Antecedents of the Jewish-Druze Alliance in Palestine" עצמה משקפת את תכונתו העיקרית: "המאוחר שמסביר את המוקדם". שהרי שני האישים הדרוזים, שלפי

המאמר שיתפו פעולה עם התנועה הציונית לפני 1948, הפכו, רק אחרי הקמת מדינת ישראל, בעזרת השלטונות, למנהיגים, כפי שחלק מהדו"חות הישראליים מציינים בפירושו. מראשית הסיפור על "הברית המתהווה" מציין פרופ' גלבר את שמות גיבוריו, לביב אבו רֶקֶן, (בעוד שבדוקומנטים עליהם הוא נסמך מופיע **חסן** אבו רֶקֶן, לא לביב), יוסף עִסְמִי, ששמו עוות במאמר ל- Ismi', וסולטאן אל-אטרש. [למעשה, לביב אבו רכן נכנס לתמונה רק אחרי הריגת קרוב משפחתו, חסן, בנובמבר 1938]. סולטאן אל-אטרש, מנהיג הדרוזים, הוא "העד הנעדר". עמדתו מובאת במאמר תמיד על בסיס עדות שניה או שלישית, לרוב **שמועה**, כפי שדו"חות מסוימים מציינים באופן מפורש. פרופ' גלבר לא נזקק להבחנה בין סוגי העדויות שהוא בעצמו יצר. לדבריו:

Labib [Hasan] Abu Rukun of Isfiya went to Karak to ascertain Sultan Pashas position and secure his support for Druze neutrality in the conflict (p.354).

ראשית, כאמור, המקור מציין בעברית ברורה את שמו של חסן. שנית, אין פרופ' גלבר מציין את זמן יציאתו לשליחות. שלישית, הוא גורס שלביב [צ"ל: חסן] "הלך", לא "נשלח", למרות שהמסמך מדבר בפירושו על שליחות מטעם אבא חושי ויצחק בן-צבי. משום מה עניין השליחות מופיע אצל פרופ' גלבר דווקא בהקשר של שיח' זאיד, דמות משנית בסיפורו:

Another Druze envoy from the Abu Rukun family, Zaid, **was sent** by Hushi and Ben-Zvi to Lebanon (ibid). (ההדגשה שלי)

כדי להצדיק את כותרתו, קובע פרופ' גלבר כ"עובדה היסטורית" כי:

Sultan al-Atrash needed the Jews as advocates in his dealings with the French government. (p.355)

זאת, בהסתמך על דו"ח מאת אהרן כהן (שגם הוא בנוי על חומר של מודיעים) ובלי לבדוק במקורות אחרים, צרפתיים וערביים. ב"עלילת הסיפור" שרוקם פרופ' גלבר יש לא רק ברית אלא גם תוכנית להעברת הדרוזים מהגליל ומהכרמל לחוראן. בעניין זה ("תוכנית הטרנספר") אין הוא מזכיר יוזם או יוזמים ומסתפק בלשון סביל:

[T]he Druze community might be liable to be transferred elsewhere (ibid)

על-ידי שימוש בלשון זו, בניגוד לכל הכללים של כתיבה היסטורית, בקש הכותב, כנראה, לטשטש את זהות היוזם/היוזמים של "תוכנית הטרנספר" או, לשיטתו, להעלים מן הקורא את "עד העשייה". לפי הנאראטיב החדש

שפרופ' גלבר בונה, סולטאן אל-אטרש הופך ל"לידיד" התנועה הציונית, קודם בתיווכו של עיסמי ואחר-כך בתיווכו של עקלה אל-קטאמי (גם כאן השם משובש והופך במאמר ל Aqalah'). כל זאת, על סמך הדוקומנטים היהודיים בלבד, תוך התעלמות ממסמכי ה-PRO וממקורות ערביים, כמו, למשל, כתביו של אפרם זעיתר ואחרים. פרופ' גלבר שוב קובע "עובדה היסטורית" הבנויה על הגיגי לבו. אם נניח שהמקורות היהודיים מקודשים בעיניו (אגב, גם הם בנויים, למעשה, על עדויות בע"פ), מדוע לא לכתוב: "על פי המקורות שבידינו", כפי שמקפיד לעשות תדי כ"ץ. אך, כאמור, פרופ' גלבר קובע "עובדה היסטורית" שאין לערער עליה:

Sultan al-Atrash and the Jewish Agency were still apprehensive of an outright political alliance. (p. 356)

ההיסטוריון הצמוד, כביכול, ל"דוקומנט" (על אף שהוא מבוסס, כאמור, על עדויות בעל-פה ממקור שני או שלישי) מסתפק, אם-כך, במה שנמצא בארכיון הישראלי כי שם ה"אמת אבסולוטית". פרופ' גלבר לא רק מתעלם ממקורות אחרים שעלולים לשנות את התמונה שצייר, אלא גם מתרשל בטיפול בדוקומנטים שעמדו לרשותו. כך הוא בוחר בדוקומנטים המתאימים לגירסתו. דוגמה טובה לכך היא בחירתו הסלקטיבית של מכתבים מסוימים של עייסמי מיולי 1938, שתורגמו לעברית, והתעלמותו המוחלטת ממכתבים רבים אחרים שנשארו בשפת המקור (ערבית). יתר על כן, גם מתוך המכתבים המתורגמים הוא משמיט **עדויות** על כך שעייסמי, במקביל ל"תיווך" בין אבא חושי וסולטאן אל-אטרש עסק בעידוד הדרוזים בפלסטין להתנגד לתוכנית החלוקה של פיל. ההשמטה מובנת! "עלילת סיפורו" של פרופ' גלבר הרי קיימת ומדוע לסבך את העניינים?! ללא התרעה מוקדמת אבא חושי "הרגיש [לפתע!] שהזמן בשל לבקר את סולטאן אל-אטרש". הוא מגיע לחוראן. האם הוצג כפקיד בריטי כפי שהיסטוריה האוראלית מספרת? - אין אנו יודעים. נניח שהדוקומנט "המקודש" הבנוי על עדות שניה נכון. מדוע פרופ' גלבר מדבר בשם סולטאן, בלי לציין שמדובר בעדות **שמיעה** או **שמועה** של אבא חושי? ברור, שכן "הסיפור" מחייב להשאיר רושם שסולטאן **עצמו** הוא שמביע את דעתו:

He [Sultan] expressed his hope that the partition plan would materialize and undertook to conclude an alliance with the forthcoming Jewish state (p.359).

לאחר שפרופ' גלבר הפך את סולטאן "לידיד" בלי לבדוק בחומר אחר: סורי, פלסטיני, בריטי או צרפתי, הוא פונה לשני אירועים היסטוריים: אחד, חדירה של כח מורד פלסטיני לעוספיה בנובמבר 1938, והשני, הריגתו של

שיח' Hneifes בקיץ 1939 (השיח' מוזכר במאמר בלי לציין את תפקידו ואפילו את שמו הפרטי, חסן, ובתעתיק שגוי [צריך להיות] Khnayfis). פרופ' גלבר מקשר שני אירועים אלה לתוכנית הטרנספר של הדרוזים לחוראן, שבאה, כביכול, להציל את ה"מסכנים". שוב, בלי הבחנה בין עדי **שמיעה**, **שמועה**, ו**ועשייה**, הוא מרשה לעצמו לצטט מתוך דו"ח הביקור של אבא חושי דברים שהוא **מייחס** לסולטאן אל-אטרש על תוכנית הטרנספר תוך יצירת רושם מוטעה שמדובר בציטוט ישיר מפי סולטאן:

If our brethren [the Druze of Palestine] wish of their own free will to come here, and think it will benefit them, we do not object...(p.361).

האם גלבר מצא בארכיונים מכתב או מסמך כתוב וחתום על ידי סולטאן אל-אטרש כדי לחזק את דו"ח חושי? ושוב, האם אין הוא נסמך על עדות **שמיעה** ואפילו **שמועה**? שהרי אין בארכיונים הישראליים שום מסמך כתוב על ידי אל-אטרש. מכל מקום, תוכנית "העברת הדרוזים" יוצאת לדרך ללא יוזם או יוזמים. והנה הפתעה!

Epstein began by preparing an exhaustive report on the Palestinian Druze...In an appendix to his memorandum, Epstein analyzed the chances of the Transfer Plan.(p.361).

צודק פרופ' גלבר באומרו exhaustive אך הוא שוכח לבדוק תאריכים! אבא חושי חוזר מחוראן ב-30 באפריל 1939 ואפשטיין - כמו בסרטים האמריקאים- מצליח לכתוב דו"ח מפורט, בן עשרות עמודים, גדוש במידע רב על הכפרים הדרוזים, על הרכוש הקרקעי, על המבנה החברתי, על אפשרויות ההתיישבות בהר הדרוזים ועל נושאים רבים אחרים, תוך יום או יומיים ומוסר אותו ב-3 במאי. ברור לי שמחקרו של אפשטיין נעשה **קודם** לנסיעתו של אבא חושי. "סיפורו" של גלבר נמשך עד שתוכנית הטרנספר דועכת זמנית והברית היהודית-הדרוזית לא מתגשמת. אבל בדרך לסיום "הסיפור", ממשיך פרופ' גלבר להיות סלקטיבי לגבי הדוקומנטים שעומדים לרשותו ומרבה בטעיות בשמות אנשים ובתפקידיהם. סלמאן טריף הופך אצלו למנהיג הרוחני (עמ' 365), שיח' סעיד מרזוק נעשה אבו מרזוק (עמ' 366) כי כך הם מופיעים בדוקומנטים "המקודשים". לאורך כל המאמר משתמש הכותב במונח "הדרוזים" (לא "דרוזים") כשאותם דרוזים בהא הידיעה הם שלשה או ארבעה שגלבר אינו טורח ללמוד כראוי את שמותיהם, זהותם ומעמדם בעדה. אין ספק, שניים מגיבורי סיפורו עלו בסולם המנהיגות **לאחר** 1948, אך הפיכתם כבר ב-1938-1939 למנהיגים הוא מעין אנכרוניזם.

למרות שהמאמר השני פורסם באותו כתב עת (שיפוטי?) שלש שנים לאחר הראשון, כתיבתו של פרופ' גלבר לא משתנה. הארכיונים - אותם ארכיונים והמקורות - אותם דוקומנטים "מקודשים", אם כי הפעם הוא מעיף מבט

בשני מקורות מחוץ לארכיון. אלה הם שני ספרים (יחידים במקורותיו) המתייחסים לגיוס "הבדואים הידידותיים" ו"הדרוזים" ליחידת המיעוטים בקיץ 1948. מה מביא את הדרוזים להתגייס אם לא ה"מסורת הדרוזית" של לויאליות לכל שלטון? (מסורת מומצאת, למעשה)

(ההדגשה שלי). p.239, with their long tradition

בעניין "מסורת" זו מפנה אותנו פרופ' גלבר לספרו של שכיב סאלח, *תולדות הדרוזים*, לעמודים 55-59 שמתייחסים להתחלת "התארגנות העדה מבחינה פוליטית", בלי שטרה לקרוא אותם. לא הצלחתי להבין מדוע הסתפק בארבעה עמודים מתוך פרק שלם. העמודים שבחר, כמו כל הפרק, מלמדים, אולי, על "מסורת מרדנית" אך לא על המסורת שעליה הוא מדבר.

במאמר זה, מוסיף פרופ' גלבר גם **תיעוד בעל פה** מפיהם של אמנון ינאי ומרדכי שכביץ'. אין בעיה עם תיעוד זה, הרי כל הדוקומנטים שלו בנויים, למעשה, על דיווח בעל-פה. הבעיה היא שגלבר לא היה נאמן לשיעור **המתודולוגי** שהוא עצמו נתן לנו. הוא מביא את העדויות בעל פה כעובדה היסטורית (עמ' 235) ללא בדיקה אם הן מבוססת על "ארבע המהויות" שלו: **עשייה, ראייה, שמיעה, ושמועה**. מדוע לעשות זאת? הרי שני האנשים הם עדי **עשייה** בעצם היותם "מעורבים" במלחמה. אך, העדויות/"העובדות" (לפי גלבר) שנמסרות ע"י שני העדים אינן מתארות את מעשיהם שלהם אלא מעשים וכוונות של אחרים. עדות ינאי מתייחסת לכיבוש שפרעם והיא מוצגת על ידי גלבר כעובדה:

Salah [Salih] Quntar, the Druze local militia leader, received early warning of the imminent attack and disappeared from the scene. (p. 236).

לעומת זה, לאורך כל עבודתו, תדי כ"ץ מקפיד לציין בגוף העבודה את זהות העדים, תפקידם ושמותיהם **המדויקים**. אצל גלבר צאלח הופך לצלאח. מדוע לא? ינאי הוא החשוב וצאלח בסיפור הוא לא יותר מאשר "ניצב". מדוע פרופ' גלבר לא שואל שאלות דומות לשאלות שמציב כ"ץ לאורך עבודתו? היכן היה אמנון ינאי? בשפרעם? האם ראה את צאלח (שהפך להיות צלאח) נעלם מהמקום? לבסוף, מותר גם לשאול: האם גלבר הקליט את העדים שלו? או החתים אותם לאחר עדותם?

שוב, במאמר הזה, סולטאן אל-אטרש הוא הגיבור הנעדר ב"סיפור". כולם (עדי השמיעה והשמועה) מדברים בשמו וגלבר קובע עובדות על עמדתו בלי לבדוק במקורות אחרים (ראה למשל עמ' 230,231,242). אך פתאום מגלה גלבר שלא תמיד אלה שמדברים בשמו של סולטאן אומרים אמת. לא המקורות הערבים, האנגלים או הצרפתים פוקחים את עיני גלבר אלא דווקא אותם ארכיונים שעליהם הוא מבסס את מאמריו. הפעם, יעקב שמעוני (שהיה יותר חכם מקודמיו) סיכם את התרשמותו:

We have no complete assurance that the people with whom we have spoken were
told

them nothing that might be harmful (p.245).

פרופ' גלבר לא לומד משמעוני וממשיך לקבוע "עובדות" על עמדתו של סולטאן על פי "הדוקומנטים" הבנויים על עדויות "שמועה". סולטאן (p.245) continued to flirt with Abdulla למען סיפוח הר הדרוזים ל"סוריה הגדולה":

None

באשר לעמדת סולטאן במלחמת 1948 קובע גלבר והכל על פי הארכיון "המקודש" ועל פי הדו"חות הבנויים על עדויות שמועה:

5).

מייד אחרי משפט זה, הוא מוצא משהו שנראה כי אכן יצא מפיו של סולטאן. הפעם תרגום מעיתון ערבי, אל-נצר (וכמו כרגיל בשמות ערביים מותר לטעות ולהפוך את שם העיתון ל-al-Nadhir (התעתיק הנכון al-Nasr)). העיתון מפרסם ראיון עם סולטאן שבו הוא מביע עמדה פרו-ערבית נחרצת. היכן כאן ה-uncertainty? נניח לפרשנות המוטעית שגלבר נותן לראיון, פרשנות שלפי דעתי נובעת מרשלנות "בבדיקה הפנימית והחיצונית" של הדוקומנט כפי שראשוני "ההיסטוריה המדעית" החל מהמאה ה-19 מציעים. אם גלבר היה קורא טוב את הכתוב היה אולי יכול להבחין שסולטאן מתייחס לתיפקוד הדרוזים בקרבות רמת יוחנן, הושה וכסאיר. אולם לו מותר, כנראה, לתת פרשנות אפילו אם היא לא מתיישבת עם "העובדות". אך אין זו בעיה של פרשנות. פרופ' גלבר כנראה מתכוון לבטל את העדות הראשונה שמצא בארכיון המשמש אותו שבאה מפיו של סולטאן. כדי לעשות זאת הוא קובע:

The newspaper [al-

Sultan had probably granted it earlier, probably at the beginning of 1848 (p.245).

טכסט המאמר אותו ראה גלבר אינו בערבית אלא בעברית ברורה. הטכסט מציין לא רק את תאריך הראיון אלא גם את המקום. אני מצטט מהדוקומנט: "סוידא [בירת הר הדרוזים], 1.9 – מאת סופר 'אל-נצר'. האם העלמת הפרטים האלה היא פרשנות או מניפולציה? האם יש גבול ברור בין שני מונחים אלה?. היכן הגבול? גלבר לא מסתפק בזה. הוא לא מציין שהוא משתמש בתרגום העברי של המאמר שמתחיל במלים האלה: "להלן תרגום ידיעה מ'אל-נצר" (דמשק) 4.9.48 " ובהערות שוליים של מאמרו (עמ' 252) גלבר כותב *Al-Nadhir*, 4 Sept.1948 בלי שום תוספת. על משקל תלונתו של גלבר כנגד כ"ץ הייתי אומר לו: "מן הראוי היה להודיע לקורא היכן ניתן לעיין [...]". אבל מה יכול ההיסטוריון לעשות כאשר מופיע במפתיע "דוקומנט" שעלול להרוס לו את "סיפורו" שכבר נבנה? דברי סולטאן היו חייבים להיות מתחילת 1948; כך מסתדר "הסיפור" של גלבר. הרי סולטאן הוא מנהיג הדרוזים. מקרה דומה באותו מאמר קשור בשיח' אמין טריף כאשר גלבר מביא את דעת שמעוני על עמדת שניים ממנהיגי הדרוזים:

[W]hile the religious leader sheikh Amin [Salman] Tarif of Julis regarded their [the Druze] neutrality as mask to conceal their real position from the Arabs, his colleague

בדוקומנט כתוב בעברית ברורה שיח' סלמאן טריף. אך לצורך ה"סיפור" שיח' אמין טריף מתאים יותר; הרי הוא המנהיג הרוחני של העדה. אפשר לטעון שלשמות אין חשיבות אצל גלבר - חסן הופך ללביב, סלמאן הופך לאמין, נג'יב (Najib) מנצור אצל גלבר הוא (Naguib), Abu Rukun הוא Abu Ruqun, העיתון אל-נצר הופך לאל_נד'יר ועוד. האם לא פרופ' גלבר הוא שמתעקש על חשיבות הדיוק בשמות כמו "שמשון משבץ" בעבודתו של תדי כ"ץ? אך משבץ שייך לתחום "מלחמת 1948" והלא-יהודים שייכים לתחום "מלחמת הכוכבים"... אי אפשר לסיים את הביקורת הזו בלי לחזור ל"גיבור/העז הנעדר", סולטאן אל-אטרש. גלבר בנה לו דיוקן על פי מודל מסוים. ובמאמר השני הופך אותו לסוכן רעיון "סוריה הגדולה" של עבדאללה. למה לא? "הכל על פי המקורות" ולא חשוב איך קוראים את המקורות. כבר בהתחלת מאמרו, גלבר "מאשים":

Sultan al-Atrash was conspiring with

annexation to his kingdom (p. 230).

"עובדה היסטורית": סולטאן היה conspiring . למה לא? הלא גלבר דן בנושא ש"אינו רגיש". נכון, הדוקומנטים המבוססים על "רכילות" (המונח של גלבר) מדברים על יחסים טובים בין סולטאן לעבדאללה. אבל גלבר מעלים עדויות אפילו מאותם מסמכים שהוא עצמו משתמש בהם. הנה אחד מהם מ- 5.12.1946, המופיע אצלו בהערות השוליים (ע' 250), **ללא ציטוט**, שכן הוא מוכיח את ההיפך בדיוק:

"אחדים משייכי הדרוזים סיפרו, כי בזמן האחרון פנו דרוזים ידועים לסולטאן פחה אל-אטרש, בשאלה אם נכונה השמועה [שים לב למלה **שמועה**] שהוא ביקש את סיפוח הר הדרוזים ל"סוריה הגדולה". הם קיבלו תשובה כי סולטאן אל-אטרש מתנגד לרעיון זה וכי הוא הצהיר שאין בדעתו להקריב את עצמאות סוריה ולתתה [כך במקור] תחת רחמי המנדט האנגלי— אומרים כי המלך עבדאללה מעורר במכתביו את שייכי הדרוזים שבהר לשכנע את סולטאן אל אטרש שיסכים לסיפוח, אך סולטאן פחה עומד עדיין על דעתו ואומר כי המחלוקת הקיימת בין סוריה והר הדרוזים אינה דורשת כי בגללה יקריבו את עצמאות סוריה. (ההדגשות שלי, ק.פ.).

רק עיוור לא יראה מה כתוב במסמך הזה. בעוד הוא מתעלם מן הדברים המצוטטים לעיל מתייחס גלבר דווקא ל 9 שורות מאותו מסמך על "יצירת פלוגה דרוזית". האם יש כאן מקום לחשוד ב"זיוף, ובהעלמת עדויות"? ... האם בתנאי ניגוד מציאות, לא היו בניו של סולטאן אל- אטרש יכולים לפנות לבתי המשפט הישראליים בתביעת דיבה? האם אין דבריו של גלבר על כ"ץ אינם יפים גם לעבודותיו שלו? "אין שום הבדל", כך גלבר כותב, "בין האופן שבו המחבר עשה מניפולציה בעדויות ובמקורות אחרים לבין זיוף נתונים במחקר המבוסס על ניסוי, או סילוף מימצאים במחקר המבוסס על שאלונים. כל מחקר שנעשו בו דברים כאלה הוא חסר תוקף אקדמי גם בלי להזדקק לבית המשפט"...

אני מודע לטעויות שכולנו עלולים לעשות כהיסטוריונים וגם עושים לפעמים. אבל מדוע להטיף מוסר ולעשות דה-לגיטימציה לחוג שלם ולמנחה?

מאז שהחלה הסערה הציבורית סביב עבודתו של כ"ץ שמרתי על שתיקה מתוך הכרה שמדובר למעשה בויכוח פוליטי. על הפרק עומדת כיום, לדעתי, טנטורה של 2000/2001, לא טנטורה של 1948. אך לאחר פרסום ביקורתו ה"מתודולוגית" של פרופ' גלבר ראיתי לנכון להפר את שתיקתי.

באשר לעבודתו של כ"ץ, שמעט מעמיתינו קראו אך מהרו לשפוט, אני סבור שהנחייתי נעשתה לפי כל הכללים. יותר מכך, אני רואה בעבודתו של כ"ץ כפי שנכתבה בזמנה -- ובהנחה כי הציטוטים מהקלטות והרישומים מדויקים -- אחת מעבודות המ.א. הטובות שנכתבו בחוג.

